

Valsts probācijas dienests

Probācijas klientu noziedzīgu nodarījumu recidīvs: 2016. gada, 2017.gada un 2018. gada kohortu salīdzinājums

Ziņojuma autori:

Dr. sc. soc. Anvars Zavackis

Mg. Psych. Ronalds Cinks

Rīga, 2022

ANOTĀCIJA

Ar ministru kabineta noteikumiem ir noteikts veikt regulāru VPD klientu recidīva rādītāju izpēti. Tāpēc tika īstenots pētījums, kura mērķi ir: (1) raksturot pēc probācijas funkcijām dažādās probācijas klientu mērķgrupas un to izmaiņas laikā; (2) salīdzināt dažādo probācijas funkciju mērķa grupu recidīva rādītājus, salīdzinot 2016., 2017. un 2018. gada kohortas; (3) raksturot grupu, kurai ierosināts jauns kriminālprocess par ar vardarbību vai tās piedraudējumu saistītu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, veikt vardarbības recidīva analīzi; (4) raksturot probācijas klientus, kuriem tika noteikts pienākums piedalīties probācijas programmās un analizēt to, kā līdzdalība probācijas programmās un tās pabeigšana ir saistīta ar jaunu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu (recidīvu). Pētījumā kopumā tika iekļauti 13174 probācijas klienti no dažādām funkcijām – nosacīti atbrīvotie no kriminālatbildības, nosacīti notiesātie, nosacīti pirms termiņa atbrīvotie no ieslodzījuma, ar sabiedriskajiem darbiem notiesātie, ar papildsodu – probācijas uzraudzība – sodītie, nepilngadīgas personas, kam piemēroti audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis – sabiedriskie darbi, personas, kurām galīgais sods noteikts pēc viena vai vairākiem spriedumiem (kombinētais sods), t.i., piemērots sods sabiedriskie darbi un papildsods probācijas uzraudzība, personas, kurām galīgais sods noteikts pēc vairākiem spriedumiem (kombinētais sods), piemērojot gan nosacītu brīvības atņemšanu, gan sodu sabiedriskie darbi.

Rezultātos atspoguļojas tas, ka kopumā probācijas klienti 2016., 2017. un 2018. gadā ir līdzīgi. Lai arī nelielas izmaiņas klientu sadalījumā funkcijās, pieaugot īpatsvaram kombinētajās funkcijās un samazinoties atsevišķajās funkcijās, klientu vecums, dzimumu sadalījums un iepriekšējo procesu skaits starp kohortām ir nemainīgs. Izpēte parādīja, ka vairāk kā trešajai daļai probācijas klientu trīs gadu periodā tiek ierosināts jauns kriminālprocess par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Viszemākie recidīva rādītāji novērojami nosacīti no kriminālatbildības atbrīvoto (jauns ierosināts kriminālprocess trīs gadu periodā šai grupai ir 18,3%) un nosacīti notiesāto grupās (jauns ierosināts kriminālprocess trīs gadu periodā šai grupai ir 23,2%). Visaugstākie recidīva rādītāji trīs gadu periodā ir probācijas klientiem, kuriem pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas bija piemērota probācijas uzraudzība – šajā grupā 64,6% probācijas klientu tika ierosināts jauns kriminālprocess trīs gadu periodā. Kopumā recidīva rādītāji funkciju ietvaros ir sakritīgi ar šo klientu riska novērtējumu. Funkcija ar augstāko riska novērtējumu (probācijas uzraudzība) uzrāda augstākos recidīva rādītājus, funkcija ar zemāko riska vērtējumu (nosacīti atbrīvotie no kriminālatbildības) uzrāda zemākos recidīva rādītājus. Apskatot recidīvu prognozējošos faktorus var novērot saskanīgus rezultātus ar jau iepriekš veiktajiem pētījumiem, t.i., pieaugot vecumam recidīva rādītāji samazinās, vīrieši biežāk izdara jaunus noziedzīgus nodarījumus kā sievietes, kā arī klientiem, ar vairāk iepriekšējiem procesiem drīzāk tiks ierosināts jauns kriminālprocess. Klienti, kuriem tika ierosināts jauns kriminālprocess par vardarbīga rakstura noziedzīgu nodarījumu, salīdzinājumā ar pārējo izlasi, ir ievērojami jaunāki, drīzāk ir vīriešu dzimuma, viņiem ir uz pusi vairāk iepriekš ierosināti kriminālprocesu un gan dinamiskais, gan statiskais, gan kopējais risks ir ievērojami augstāks. Analizējot datus par probācijas klientu dalību probācijas programmās, tika konstatēts, ka vismaz vienu probācijas programmu pabeidz 77% no tiem probācijas klientiem, kuriem noteikts pienākums piedalīties programmās. Gadījumā, ja klientam ir noteikts pienākums piedalīties programmā, bet šis klients neuzsāk dalību tajā, vai arī nepabeidz programmu, tas ir nozīmīgs recidīva prognozētājs. Programmas pabeigšana pat kontrolējot klienta risku, vecumu un dzimumu prognozē zemākus recidīva rādītājus.

SATURS

ANOTĀCIJA.....	1
SATURS	2
IEVADS.....	3
PĒTĪJUMA JĒDZIENU, METODOLOĢIJAS UN IZLASES RAKSTUROJUMS.....	3
PĒTĪJUMA IZLASE.....	6
PĒTĪJUMA REZULTĀTI	7
Izlases grupu raksturojums.....	7
Aprakstošā statistika	8
Recidīva rādītāji 2016., 2017. un 2018. gada kohortās un probācijas funkcijās ...	11
Vardarbības recidīvs	16
Probācijas programmas un recidīvs.....	18
SECINĀJUMI	22

IEVADS

Šis ir jau trešais pētījums kurā tiek analizēta informācija par probācijas funkcijām un bijušo un esošo probācijas klientu izdarīto noziedzīgo nodarījumu recidīvu. Iepriekšējā recidīva pētījumā tika salīdzinātas 2013. gada un 2016. gada probācijas klientu kohortas un aplūkots tas, cik līdzīgs vai atšķirīgs bija probācijas klienta demogrāfiskas portrets un kā mainījās probācijas klienta recidīva rādītāji pirms un pēc 2012.gada 13.decembrī pieņemtiem grozījumiem Krimināllikumā. Šis pētījums turpina iesākto recidīva izpēti un izmaiņas probācijas klientu populācijā.

Pētījumā ir apkopota un analizēta informācija par probācijas klientiem, kuru sodu izpilde ir uzsākta 2016., 2017. un 2018. gadā. Pētījumā izlasē ir iekļauta informācija par 13 175 probācijas klientiem, šo probācijas klientu demogrāfiskiem rādītājiem. Pētījuma ziņojumā tiek analizēta informācija par izlasē iekļautām personām piemēroto sodu un soda izpildi (analīzē iekļaujot informāciju par probācijas klientiem veikto riska un vajadzību novērtējumu un dalību probācijas programmās), aplūkoti un analizēti recidīva rādītāji probācijas klientu populācijā.

Izpēte ir nozīmīga, jo tā sniedz ieskatu par probācijas klientu populāciju, ļauj analizēt kriminālsodu piemērošanas un izpildes politiku un prakses.

PĒTĪJUMA JĒDZIENU, METODOLOĢIJAS UN IZLASES RAKSTUROJUMS

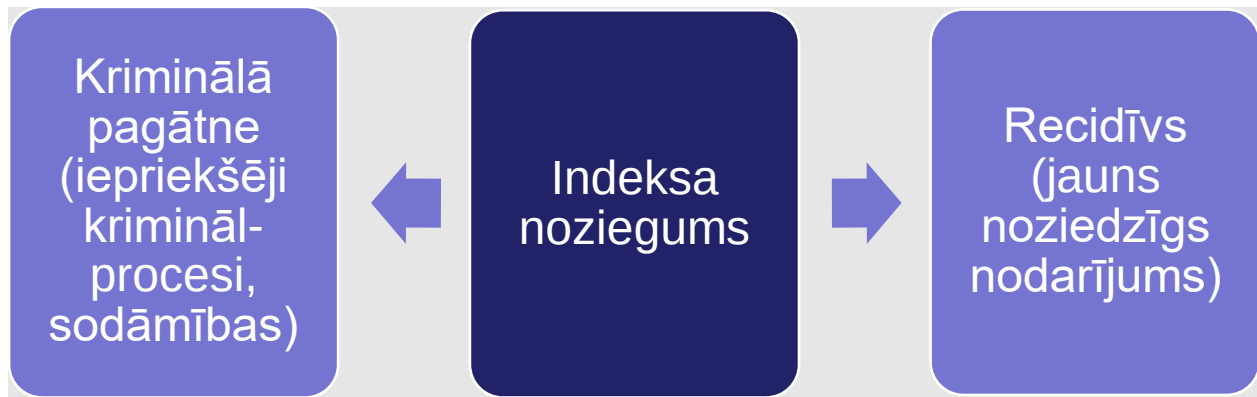
Lai veiktu recidīvās noziedzības izpēti, tika izgūta un analizēta dienesta datu bāzē „Probācijas lietu uzskaites sistēmā” (PLUS) iekļautā informācija, kas tika papildināta ar datiem no Valsts elektroniskās sistēmas “Sodu reģistrs”. Atbilstoši pētījuma analīzes nolūkam, dati ir sadalīti 3 pazīmju grupās(skatīt 1. attēlu):

- 1.sociāldemogrāfiskie dati un kriminoloģiskie dati par “indeksa noziegumu” un sodu;
2. dati, kas raksturo izlasē iekļautā probācijas klientu kriminālo pagātņi;
3. recidīvu raksturojošie dati.

Noziedzīgs nodarījums vai nodarījumu kopums, kas bija par pamatu notiesātās personas nonākšanai probācijas sistēmā un kļūšanai par probācijas klientu, tika kodēts kā “indeksa noziegums”. Šis noziedzīgais nodarījums vai nodarījumu kopums kalpoja par atskaites punktu iepriekšēju noziedzīgu nodarījumu un recidīva noteikšanai un nošķiršanai.

Pirms indeksa nozieguma izdarītie noziedzīgie nodarījumi (kriminālā pagātne), par kuriem pret probācijas klientu bija ierosināts kriminālprocess vai par kuru izdarīšanu persona tika sodīta, tika iekļauti kriminālās pagātnes rādītāju grupā. Savukārt Noziedzīgi nodarījumi, kas izdarīti pēc personas notiesāšanas par indeksa noziegumu, tika klasificēti kā recidīvs.

1.attēls. Analizēto pazīmju grupas

Pētījumā iekļautajiem probācijas klientiem dažādi tika izvēlēts “riska iestāšanās brīdis”, jeb recidīva mērīšanas sākuma datums. Nosacītas notiesāšanas, sabiedriskā darba piemērošanas, un nosacīti no kriminālatbildības atbrīvoto gadījumos recidīva mērīšanas sākuma datums bija tiesas nolēmuma vai prokurora lēmuma spēkā stāšanās datums. Nepilngadīgajiem, kuriem tika piemēroti audzinoša rakstura piespiedu līdzekļi “sabiedriskie darbi”, par recidīva mērīšanas sākuma datumu uzskatīja tiesas lēmuma spēkā stāšanās datumu. Savukārt, nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas gadījumā, recidīvs tika mērīts no dienas, kad notiesātā persona atgriezās sabiedrībā, t.i., likumpārkāpējs tika atbrīvots no ieslodzījuma. Ja PLUS dati tika izmantoti izlasē iekļaujamo probācijas klientu identificēšanai un raksturošanai, tad “Sodu reģistra” dati tika izmantoti, lai konstatētu probācijas klienta iepriekš izdarītos noziedzīgos nodarījumus un to, vai probācijas klienti ir izdarījuši noziedzīgu nodarījumu recidīva mērīšanas periodā.

Krimināllikuma 27.pantā (Krimināllikums, 12.11.2015. likuma redakcija, kas stājas spēkā 02.12.2015.) recidīvs ir definēts kā jauns tīšs noziedzīgs nodarījums, tad, ja noziedzīgs nodarījums ir izdarīts pirms ir noņemta vai dzēsta sodāmība par iepriekš izdarīto noziedzīgo nodarījumu. Šāda krimināltiesiskā jēdziena “recidīvs” definīcija nav piemērota šī pētījuma īstenošanai, jo krimināltiesiskā definīcija nepietiekami raksturotu recidīvo noziedzību un būtiski samazina recidīva mērīšanas periodā izdarīto jaunu tīšu noziedzīgu nodarījumu gadījumu skaitu. Tam ir divi iemesli:

1. laika periods, pēc kāda brīža sodāmība tiek dzēsta, ir saistīts ar personai piespriesto sodu, tāpēc agrāk sodītu personu izdarīti jauni tīši noziedzīgi nodarījumi, kas izdarīti pēc sodāmības dzēšanas, netiktu uzskaitīti;

2. “notiesāšana” kā kritērijs “recidīva” definēšanai nav piemērots nesenā pagātnē izdarīto noziedzīgus nodarījumu analīzei, jo šāds kritērijs ir cieši saistīts ar kriminālprocesa virzības un iztiesāšanas/lēmuma pieņemšanas ātrumu, tāpēc kriminālprocesi, kas atrodas kādā no kriminālprocesuālajām stadijām, arī netiktu uzskaitīti.

Apzinoties krimināltiesiskās recidīva definīcijas ierobežojumus, izpētes vajadzībām tika izmantota kriminoloģiskā recidīva definīcija¹, kas labāk ļauj analizēt nesenā pagātnē sodīto personu uzvedību.

Recidīva konstatēšanai tika izvēlēts kritērijs – izlasē iekļautā persona recidīva mērīšanas periodā ir izdarījusi darbību/darbības par kuru izdarīšanu:

1. ir ierosināts kriminālprocess;
2. izlasē iekļautai persona ierosinātā kriminālprocesa ietvaros ir noteikts personas, pret kuru uzsākts kriminālprocess, aizturētā, aizdomās turētā vai apsūdzētā procesuālais statuss, vai arī kriminālprocess ir pabeigts ar notiesājošu spriedumu vai lēmumu par sodu/audzinoša rakstura piespiedu līdzekli.

Lai gan pētījumā izmantotā jēdziena definīcija ir plašāka kā krimināltiesiskā recidīva definīcija, tā neaptver visu recidīvo noziedzību. Proti, pētījumā lietotā definīcija neaptver tos gadījumus, kad izlasē iekļautā persona ir izdarījusi kriminālsodāmu darbību, bet personas saistība ar izdarīto kriminālsodāmo darbību nav konstatēta (neatklātā un neregistrētā noziedzība).

¹ Pētījumā tika izmantota iepriekšējos pētījumos aprobēts recidīva kritērijs – “ierosināts jauns kriminālprocess”. Iepriekš veiktie pētījumi:

Zavackis A., Cinks R. (2019) Probācijas klientu noziedzīgu nodarījumu recidīvs: 2013. gada un 2016. gada kohortu salīdzinājums.

Zavackis, A., Ņikišins, J. (2012) Pētījums par personu, kas tika notiesāta ar piespiedu darbu, nosacīti notiesāto, nosacīti pirms termiņa atbrīvoto un ar brīvības atņemšanu notiesāto noziedzīgo nodarījumu recidīvu un tā faktoriem.

Pieejami: <https://www.vpd.gov.lv/lv/petijumi>

PĒTĪJUMA IZLASE

Pētījuma izlasi veido trīs probācijas klientu kohortas, attiecīgi, 2016. gada kohorta, 2017. gada kohorta un 2018. gada kohortas. Sākotnēji no probācijas klientu uzskaites sistēmas "PLUS" tika apzināti visi tie gadījumi, kad probācijas klienti nonāca probācijas dienestā attiecīgajos gados. Tika atlasīti gadījumi, kuros soda vai tās alternatīvas izpilde tika uzsākta: 2016. gada kohortai - 2016.01.01-2016.12.31; 2017. gada kohortai - 2017.01.01-2017.12.31; un 2018. gada kohortai - 2018.01.01-2018.12.31. Izlasē iekļautie probācijas klienti, tika izvēlēti pēc dienesta funkcijas, kuras ietvaros tika uzsākta uzraudzība un/vai sabiedrisko darbu izpilde, iekļaujot šādas probācijas klientu kategorijas:

1. nosacīti no kriminālatbildības atbrīvotās personas(NANK);
2. nosacīti notiesātās personas (NN);
3. nosacīti pirms termiņa no brīvības atņemšanas soda izciešanas atbrīvotās personas (NPTA);
4. ar sabiedriskiem darbiem sodītās personas (SD);
5. ar papildsodu – probācijas uzraudzība – sodītās personas (PU);
6. nepilngadīgie, kuriem piemērots audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis – sabiedriskais darbs (ARSD);
7. personas, kurām galīgais sods noteikts pēc viena vai vairākiem spriedumiem (kombinētais sods), t.i., piemērots sods sabiedriskie darbi un papildsods probācijas uzraudzība (SDunPU);
8. personas, kurām galīgais sods noteikts pēc vairākiem spriedumiem (kombinētais sods), piemērojot gan nosacītu brīvības atņemšanu, gan sodu sabiedriskie darbi (NNunSD).

Sākotnēji izgūto datu kopā bija vairāki gadījumi, kad viens un tas pats klients viena gada ietvaros ir sodīts vairākas reizes ar sodu, kas tiek izpildīts sabiedrībā. Šādos gadījumos par indeksa noziegumu tika izmantots konkrētajā gadā agrāk uzsāktais sods. Ja vienā gadā uzsāktie soda veidi bija atšķirīgi, tad klienta soda kategorija tika klasificēta kā kombinētais sods, attiecīgi sabiedriskie darbi un papildsods probācijas uzraudzība (SDunPU) vai piemērota nosacīta brīvības atņemšana un sabiedriskie darbi (NNunSD). Tāpat jāņem vērā, ka viens klients var tikt iekļauts vienā, divās vai pat visās trijās pētījuma kohortās. Ja klientam ir uzsākta jauna soda izpilde gan 2016. gadā, gan 2017. gadā, gan 2018. gadā, tad katrs gadījums tika kategorizēts kā atsevišķs gadījums.

PĒTĪJUMA REZULTĀTI

Izlases grupu raksturojums

Pētījuma izlases dalībnieki (skatīt 1. tabulu) bija 13 175 probācijas klienti, kuru soda izpilde tika uzsākta laika posmā no 2016.01.01 – 2018.12.31. Probācijas klienti, kas tika iekļauti pētījuma izlasē, bija vecumā no 11 – 91 gadam ($M = 36,47$, $SD = 13,74$), vīriešu īpatsvars šajā izlasē ir 84% ($n = 11\ 051$). Tika izveidotas trīs klientu kohortas (grupas), balstoties uz probācijas klientam piemērotā soda uzsākšanas laiku:

1. Soda izpilde uzsākta 2016. gadā: 4384 probācijas klienti, vecuma robežās no 11 – 92 gadiem (vidējais vecums ir 36,54 gadi; standartnovirze ir 13,8 gadi), vīriešu īpatsvars ir 83,7% ($n = 3671$);
2. Soda izpilde uzsākta 2017. gadā: 4549 probācijas klienti, vecuma robežās no 12 – 85 gadiem (vidējais vecums ir 36,19 gadi; standartnovirze ir 13,6 gadi), vīriešu īpatsvars ir 83,9% ($n = 3817$);
3. Soda izpilde uzsākta 2018. gadā: 4241 probācijas klienti, vecuma robežās no 12 – 87 gadiem (vidējais vecums ir 36,69 gadi; standartnovirze ir 13,9 gadi), vīriešu īpatsvars ir 84% ($n = 3563$).

1. tabula. Klientu skaits un procentuālais sadalījums funkcijās kopumā un kohortās

	Kopā		2016		2017		2018	
	<i>n</i>	% no <i>N</i>	<i>n</i>	% no <i>n</i>	<i>n</i>	% no <i>n</i>	<i>n</i>	% no <i>n</i>
NANK	1265	9,6	429	9,8	440	9,7	396	9,3
NN	4019	30,5	1365	31,1	1397	30,7	1257	29,6
NPTA	818	6,2	317	7,2	285	6,3	216	5,1
SD	4727	35,9	1653	37,7	1597	35,1	1477	34,8
PU	610	4,6	140	3,2	212	4,7	258	6,1
ARSD*	101	0,8	36	0,8	33	0,7	32	0,8
SDunPU	1156	8,8	307	7,0	424	9,3	425	10,0
NNunSD	478	3,6	137	3,1	161	3,5	180	4,2
Visās funkcijās	13174		4384		4549		4241	

Aprakstošā statistika

2016. gada, 2017. gada un 2018. gada izlašu (kohortu) demogrāfiskos rādītāji un probācijas klientu sadalījums pēc piederības dienesta funkcijai ir aprakstīti 1., 2. un 3. tabulā. Var redzēt, ka klientu vecums visās trijās klientu kohortās (skatīt 2. tabulu) ir ļoti homogēns gan vidējo, gan izkliedes rādītāju kontekstā. Tomēr, vairums funkciju proporcijās kohortu ietvaros ir nelielas izmaiņas. NANK, NN, NPTA, SD novērojams neliels samazinājums, bet PU, SDunPU un NNunSD neliels pieaugums. ARSD palikusi nemainīga. Šīs izmaiņas varētu būt saistītas ar kombinēto sodu ieviešanu, kā rezultātā atsevišķa klientu grupa no dažām funkcijām ir pārcēlusies uz šīm kombinētajām funkcijām. Kombinēto funkciju īpatsvars bija 10,1% 2016.gadā, 12,8% 2017. Gadā un 14,2% 2018. Gadā. Salīdzinot funkcijas savā starpā var secināt, ka visjaunākā grupa ir tā klientu grupa, kurai piemērots audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis – sabiedriskie darbi (ARSD; vidējais vecums grupā ir 15,73 gadi), kas tiek piemērots nepilngadīgām personām. Nosacīti atbrīvotie no kriminālatbildības (NANK; vidējais vecums ir 41,25 gadi) un nosacīti notiesātie (NN; vidējais vecums grupā ir 40 gadi) ir vidēji vecākās grupas, kā arī ar vislielāko izkliedi, kas nozīmē, ka šajā grupā nonāk personas plašā vecuma amplitūdā. Ja aplūko tikai notiesāto personu grupas, tad jaunākā grupa ir probācijas klientu grupa, kurai piemērota sodu kombinācija nosacīta brīvības atņemšana un sabiedriskie darbi (NNunSD; vidējais vecums grupā ir 29,86 gadi).

2. tabula. Klientu vecuma rādītāji dažādās funkcijās un kohortās

	Kopā			2016			2017			2018		
	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
NANK	1265	41,25	17,35	429	41,49	17,47	440	41,04	17,22	396	41,21	17,4
NN	4019	40,03	15,56	1365	39,89	15,55	1397	39,73	15,18	1257	40,52	15,98
NPTA	818	38,79	10,84	317	38,22	10,3	285	38,28	10,62	216	40,07	11,81
SD	4727	34,42	11,51	1653	34,23	11,62	1597	34,09	11,42	1477	35,00	11,49
PU	610	34,55	9,59	140	34,86	9,75	212	34,05	8,91	258	34,79	10,06
ARSD *	101	15,73	1,69	36	15,58	1,85	33	15,77	1,54	32	15,86	1,69
SD un PU	1156	31,11	9,30	307	31,19	9,03	424	31,09	9,47	425	31,08	9,34
NN un SD	478	29,86	10,46	137	30,51	9,97	161	29,79	11,11	180	29,44	10,25
Visās funk- cijās	13174	36,47	13,74	4384	36,54	13,80	4549	36,19	13,55	4241	36,69	13,89

*ARSD – audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis tiek piemērots tikai nepilngadīgām personām, tāpēc šīs grupas vidējais vecums ir nozīmīgi zemāks

Vīriešu proporcija (skatīt 3. tabulu) kopumā izlasē ir dominējoša, PU funkcijā pat pārsniedzot 90% no kopējā skaita. Mazāk izteikts vīriešu pārsvars ir nosacīti atbrīvoto no kriminālatbildības (NANK) grupā, tomēr arī šajā grupā vīrieši ir vairāk kā sievietes (66,7% ir vīrieši). Salīdzinot starp gadiem ir novērojamas nelielas svārstības atsevišķās funkcijās vīriešu proporcijā.

Tomēr, grūti novērtēt vai šīs izmaiņas ir sistemātiskas vai nejaušas, jo, piemēram, PU funkcijā 2017. gadā vīriešu proporcija salīdzinājumā ar 2016. gadu pieaug, bet 2018. gadā atkal atgriežas 2016. gada līmenī. Balstoties uz esošajiem datiem, nav pamats domāt, ka dzimumu proporcijās būtu novērojamas izmaiņas.

Iepriekš ierosināto kriminālprocesu skaits (skatīt 3. tabulu) starp kohortām būtiski neatšķiras – vidēji 3,79 iepriekšēji kriminālprocesi 2017. gadā līdz 4,1 iepriekšējam kriminālprocesam 2018. gadā. Iepriekšējo procesu skaits starp dažādām funkcijām variē plašā amplitūdā – ja nosacīti atbrīvoto no kriminālatbildības grupā iepriekšējo kriminālprocesu skaits uz vienu grupā iekļauto probācijas klientu ir mazāks par vienu (0,76 kriminālprocesi), tad probācijas klientiem, kuriem pēc brīvības atņemšanas soda ir piemērota probācijas uzraudzība (PU), vidēji grupā iepriekš ir bijuši ierosināti deviņi līdz desmit kriminālprocesi (vidēji 9,43 iepriekšēji kriminālprocesi; 2018.gadā – 10,2 iepriekšēji kriminālprocesi probācijas klientiem PU grupā). Salīdzinoši zemi iepriekšēju kriminālprocesu skaita rādītāji ir nosacīti notiesāto grupā (2,15 iepriekšēji kriminālprocesi), nepilngadīgo grupā, kuriem piemēroti audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis – sabiedriskie darbi (0,6 iepriekšēji kriminālprocesi).

3.tabula. Dzimuma sadalījuma, iepriekšējo procesu rādītāji katrā izlasē kopā, pa gadiem un funkcijām

	Kopā			2016			2017			2018		
	Iepriekšējie procesi			Iepriekšējie procesi			Iepriekšējie procesi			Iepriekšējie procesi		
	Vīrieši %	M	SD	Vīrieši %	M	SD	Vīrieši %	M	SD	Vīrieši %	M	SD
NANK	67,6	0,76	1,75	66,7	0,79	2,11	66,8	0,73	1,53	69,4	0,78	1,54
NN	79,6	2,15	3,61	79,6	2,2	3,67	80,1	2,17	3,8	79,2	2,05	3,31
NPTA	87,2	4,80	6,16	88,6	5,1	6,93	86,0	4,68	4,84	86,6	4,51	6,52
SD	87,6	4,94	7,67	88,1	4,81	8,19	88,7	4,84	7,21	88,9	5,19	7,57
PU	93,6	9,43	9,08	92,9	9,44	11,8	96,2	8,47	7,41	91,9	10,2	8,58
ARSD	83,2	0,60	1,01	86,1	0,64	1,05	78,8	0,73	1,23	84,4	0,44	0,67
SDunPU	88,8	5,95	9,56	89,6	7,2	12,6	88,4	5,22	7,69	88,5	5,79	8,63
NNunSD	87,0	5,74	7,56	91,2	8,85	11,3	85,7	4,83	4,94	85,0	4,19	4,7
Kopā	84,0	3,97	6,78	83,7	4,03	7,59	83,9	3,79	6,06	84,0	4,1	6,62

Izlase kopumā, kohortas un funkcijas tika apskatītas pēc riska novērtējuma (skatīt 4. tabulu). Mazāk nekā pusei no kopējās pētījuma izlases bija veikts riska novērtējums/ pieejama informācija par to . Tāpat arī var redzēt, ka 2016. gada izlasei ir uz pusi mazāk gadījumu, kad ir bijis veikts tāds riska novērtējums, kas ir salīdzināms ar 2017. gada un 2018. gada grupās veikto RVN . Līdz ar to salīdzinājums riska līmeņiem starp 2016. gadu un pārējiem gadiem netiek veikti. 3. tabulā norādītā grupas vidējā(M) vērtība “3,00” nozīmē to, ka grupā ir līdzīga probācijas klientu

proporcija, salīdzinot probācijas klientus ar paaugstinātu recidīva risku (risks virs vidējā) un pazeminātu risku (risks zem vidējā). Šāda grupa pētījuma izlasē ir nosacīti pirms termiņa atbrīvoto (NPTA) grupa. Ja 4. tabulā norādītā grupas vidējā vērtība ir mazāka par trīs, tad tas norāda, ka konkrētajā grupā ir vairāk tādu probācijas klientu, kuriem risks ir zems vai ļoti zems. Šādas grupas, ar lielāku zema vai ļoti zema riska probācijas klientu īpatsvaru, ir nosacīti no kriminālatbildības atbrīvoto (NANK) grupa (risku koeficients ir 2,37) un nosacīti notiesāto (NN) grupa (risku koeficients ir 2,57). Savukārt tabulā norādītā vērtība, kas ir lielāka par trīs nozīmē, ka grupā ir vairāk probācijas klientu, kuriem risks ir augsts vai ļoti augsts, tāpēc riska novērtējuma skalas vērtība ir virs vidējās skalas vērtības. Šādas riska novērtējuma vērtības var konstatēt probācijas klientiem, kuriem pēc brīvības atņemšanas soda ir piemērota probācijas uzraudzība (PU), kā arī sodu kombinācijas – nosacīta notiesāšana un sabiedriskie darbi – gadījumā. Augstākais recidīva risks ir novērojams probācijas klientiem, kuriem pēc brīvības atņemšanas soda ir piemērota probācijas uzraudzība (PU), t.i., iegūtā riska skalas vidējā vērtība ir 3,77. Var arī konstatēt, ka gan statiskais, gan dinamiskais risks ir līdzīgā līmenī katrā no funkcijām. Ja ir augstāks statiskais, tad arī dinamiskais ir augstāks un otrādi. Kopumā izlasē risks ir mazliet zem riska novērtējuma skalas vidējās vērtības, gan statiskajā, gan dinamiskajā, gan kopējā riska novērtējumā (Stat.=2,38; Din.=2,42; Kopā=2,79). Salīdzinot pa gadiem, var konstatēt, ka riskam ir tendence palielināties/pieaugt – riska novērtējumu skalas vidējā vērtība 2016. gadā bija 2,54, 2017. gadā 2,83, bet 2018. gadā 2,89.

4.tabula. Statiskā, dinamiska un kopējā riska vidējie rādītāji kopā, pa gadiem un sadalījumā starp funkcijām.

	Kopā			2016			2017			2018		
							Risks					
	Stat. <i>M</i>	Din. <i>M</i>	Kopā <i>M</i>	Stat. <i>M</i>	Din. <i>M</i>	Kopā <i>M</i>	Stat. <i>M</i>	Din. <i>M</i>	Kopā <i>M</i>	Stat. <i>M</i>	Din. <i>M</i>	Kopā <i>M</i>
NANK	1,80	2,03	2,37		-		1,93	2,14	2,25	1,68	1,95	2,57
NN	2,05	2,17	2,57	2,02	2,04	2,43	2,02	2,24	2,62	1,98	2,17	2,61
NPTA	2,97	2,56	3,00	2,96	2,30	2,79	3,00	2,72	3,10	2,96	2,53	3,02
PU	3,69	3,31	3,77	2,84	2,79	3,16	3,74	3,28	3,77	3,83	3,44	3,91
SDunPU	2,64	2,70	2,96	2,50	2,40	2,69	2,63	2,68	2,89	2,69	2,81	3,11
NNunSD	2,88	2,83	3,04	2,71	2,48	2,63	2,93	2,90	3,17	2,89	2,91	3,08
Kopā	2,38	2,42	2,79	2,26	2,17	2,54	2,41	2,48	2,83	2,42	2,48	2,89

Piezīme. Visi mērījumi ir skalā no 1-5 1 - ļoti zems risks, 5 - ļoti augsts risks

Stat.: Statiskais risks

Din.: Dinamiskais risks

Kopā: kopējais risks

Kopumā var konstatēt, ka kohortas ir homogēnas vecuma, dzimuma un iepriekšējo kriminālprocesu ziņā gan visās funkcijās kopumā, gan katrā funkcijā atsevišķi. Savukārt salīdzinot probācijas klientu grupas pēc sodu veida/probācijas funkcijas, var konstatēt, ka izlasē iekļauto probācijas klientu grupas ir atšķirīgas, tāpēc ir sagaidāms, ka recidīva rādītāji grupām būs atšķirīgi.

Nosacīti notiesāto (NN) grupai un nosacīti no kriminālbildības atbrīvoto grupai (NANK) ir sagaidāmi zemāki recidīva rādītāji, jo: šo grupu vidējais vecums ir lielāks (jaunākas personas biežāk izdara atkārtotus noziedzīgus nodarījumus kā vecākas personas); sieviešu recidīva rādītāji ir zemāki, tāpēc sagaidāms, ka grupās ar lielāku sieviešu īpatsvaru arī recidīva rādītāji būs zemāki; iepriekšēju kriminālprocesu skaits ir mazāks. Savukārt, probācijas klientu grupas, kas saistītas ar probācijas uzraudzības soda izpildi ir sagaidāmi augstāki recidīva rādītāji, jo šajās grupās ir lielāks vīriešu īpatsvars, grupās ir vairāk gados jauni cilvēki, grupās ir vairāk personu, kas jau iepriekš nonākusi tiesībsargājošo iestāžu uzmanības lokā (iepriekšēju kriminālprocesu skaits).

Recidīva rādītāji 2016., 2017. un 2018. gada kohortās un probācijas funkcijās

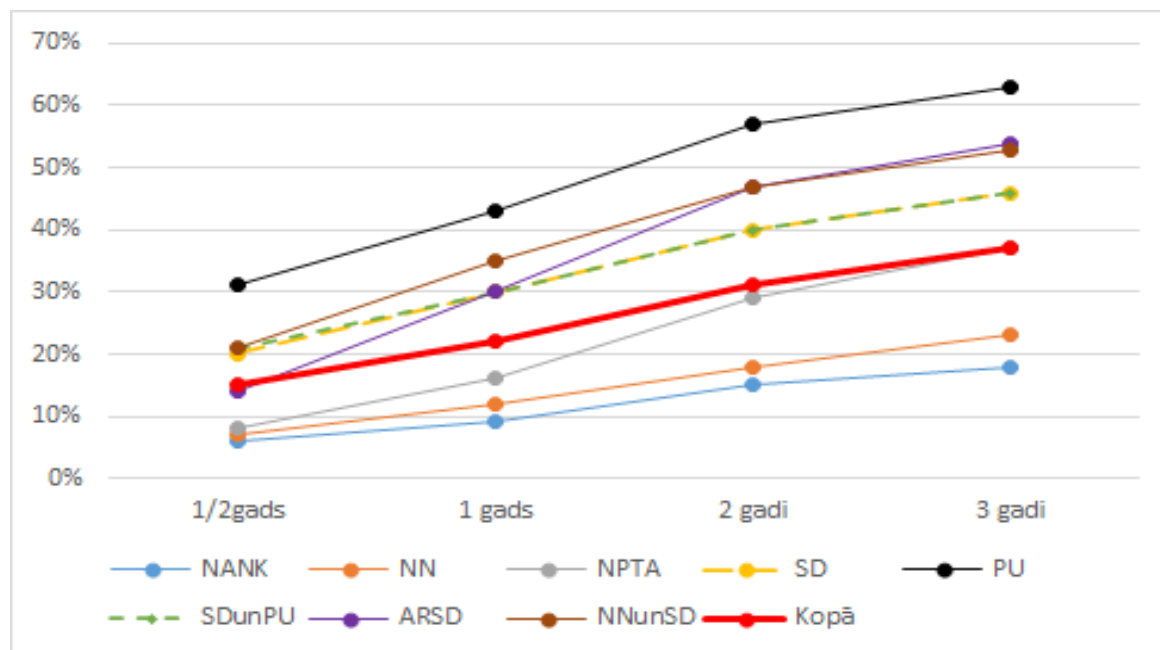
Lai izvērtētu atšķirības recidīva rādītājos starp kohortām, tika izvēlēts ilgākais laika periods, kuru visi izlasē iekļautie klienti varēja teorētiski būt sabiedrībā, kopš soda izpildes uzsākšanas VPD (Vēlākais VPD soda izpildes sākums izlasē bija 31.12.2018; recidīva mērīšanas ilgums bija līdz 01.03.2022). Apskatot recidīva rādītājus 3 gadu periodā (skatīt 5. tabulu), ir novērojamas nebūtiskas atšķirības/svārstības, ja salīdzina rezultātus izlases kohortu (salīdzina kopējos recidīva rādītājus 2016. gada, 2017. gada un 2018. gada kohortās) un funkciju griezumā. Kopumā vairāk nekā trešdaļai (37%) probācijas klientu trīs gadu periodā tika ierosināts jauns kriminālprocess. Salīdzinot funkcijas savā starpā, augstākie recidīva rādītāji ir probācijas uzraudzības grupā, bet zemākie probācijas klientiem, kas nosacīti atbrīvoti no kriminālbildības. Ja nosacīti no kriminālbildības atbrīvoto grupai (NANK) kopumā jauns kriminālprocess ir ierosināts 18% probācijas klientu, tad gadījumos, kad personai pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas ir piemērota probācijas uzraudzība kā papildsods (PU), jauns ierosināts kriminālprocess bija novērojams 63% gadījumos. Vairākās VPD funkcijās recidīva gadījumu (jauns ierosināts kriminālprocess) skaits ir novērojams lielākai daļai no probācijas klientiem, kas pieder konkrētai VPD funkcijas grupai. Tāda grupa ir probācijas klienti, kuriem probācijas uzraudzība ir piemērota kā papildsods pēc brīvības atņemšanas. Nepilngadīgām personām, kurām piemērots audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis sabiedriskie darbi, jauns kriminālprocess ir ierosināts 54% gadījumu, bet kombinēta soda gadījumā (nosacīta notiesāšana un sabiedriskie darbi) gadījumā, jauns kriminālprocess trīs gadu laikā ir ierosināts 53% no šajā grupā iekļautajiem probācijas klientiem. Savukārt, nosacītas brīvības atņemšanas soda piemērošanas gadījumā (NN), ja probācijas klientam nav piemērots cits sods, jauns kriminālprocess ir ierosināts 23% gadījumu. Tāpat nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas gadījumā (NPTA), sabiedrisko darbu (SD) un kombinētā soda – sabiedriskie darbi un probācijas uzraudzība (PUunSD) – gadījumos recidīva rādītāji nesasniedz 50% robežu.

5. tabula. Recidīva rādītāji kopumā, starp gadiem un funkcijām 3 gadu periodā.

	Kopā	2016	2017	2018	χ^2
NANK	18,3%	18,6%	20,3%	15,9%	2,56
NN	23,2%	25,0%	22,9%	21,7	3,88
NPTA	37,5%	38,2%	35,7%	37,5%	0,36
SD	47,0%	47,6%	46,6%	46,9%	0,32
PU	64,6%	64,2%	66,3%	63,5%	0,41
PUunSD	46,4%,5	48,0%	45,5%	46,2%	0,43
ARSD	54,5%	58,3%	48,5%	56,3%	0,73
NNunSD	53,5%	56,5%	56,3%	48,9%	2,51
Kopā	37,6%	38,1%	37,5%	37,2%	0,72

Ņemot vērā, ka trīs gadu periodā recidīva rādītājos starp kohortām neparādās statistiski nozīmīgas atšķirības, tika apskatīti visas izlases recidīva kumulatīvie rādītāji pusgada, gada, divu gadu un trīs gadu periodā (skatīt 6.tabulu un 2. attēlu). Šāds salīdzinājums parādīja, ka neskatoties uz trīs gadu perioda recidīva rādītāju nozīmīgām atšķirībām funkciju griezumā, rādītāju dinamika ir salīdzinoši līdzīga. Atsevišķi izņēmumi ir novērojami. Piemēram, ARSD funkcijā probācijas klienti sākotnējā recidīva mērīšanas periodā (pirmajā pusgadā no recidīva mērīšanas sākuma brīža) uzrāda zemāku jaunu noziedzīgu nodarījumu gadījumu skaitu (zemāku kā SD, SDunPU un NNunSD funkcijās), bet tad (2. un 3. gadā no recidīva perioda mērīšanas sākuma) recidīva rādītāji strauji pieaug. Līdzīga dinamika ir novērojama nosacīti pirmstermiņa atbrīvoto (NPTA) grupā – ja pirmajā pusgadā NPTA grupas recidīva rādītāji ir līdzīgi kā nosacīti notiesāto grupā un nosacīti no kriminālbildības atbrīvoto grupai, tad 2. un 3. recidīva mērīšanas gadā NPTA recidīva rādītāji sasniedz vidējos probācijas klientu recidīva rādītājus (līkne “kopā”), savukārt NN un NANK grupai saglabājas zemāki recidīva rādītāji arī 2. un 3. gadā. Savukārt personām, kas ir atbrīvotas no ieslodzījuma un kurām noteikts papildsods – probācijas uzraudzība, ir visaugstākie recidīva rādītāji starp VPD funkcijām visos periodos. Interesanti, ka sabiedrisko darbu soda, kā arī soda kombinācijas sabiedriskie darbi un probācijas uzraudzības gadījumā, recidīva gadījumu dinamika ir gandrīz identiska, kas varētu liecināt par ļoti līdzīga profila klientiem šajās grupās.

2. attēls. Kumulatīvie recidīva rādītāji pa funkcijām pusgada, gada, divu gadu un trīs gadu griezumā

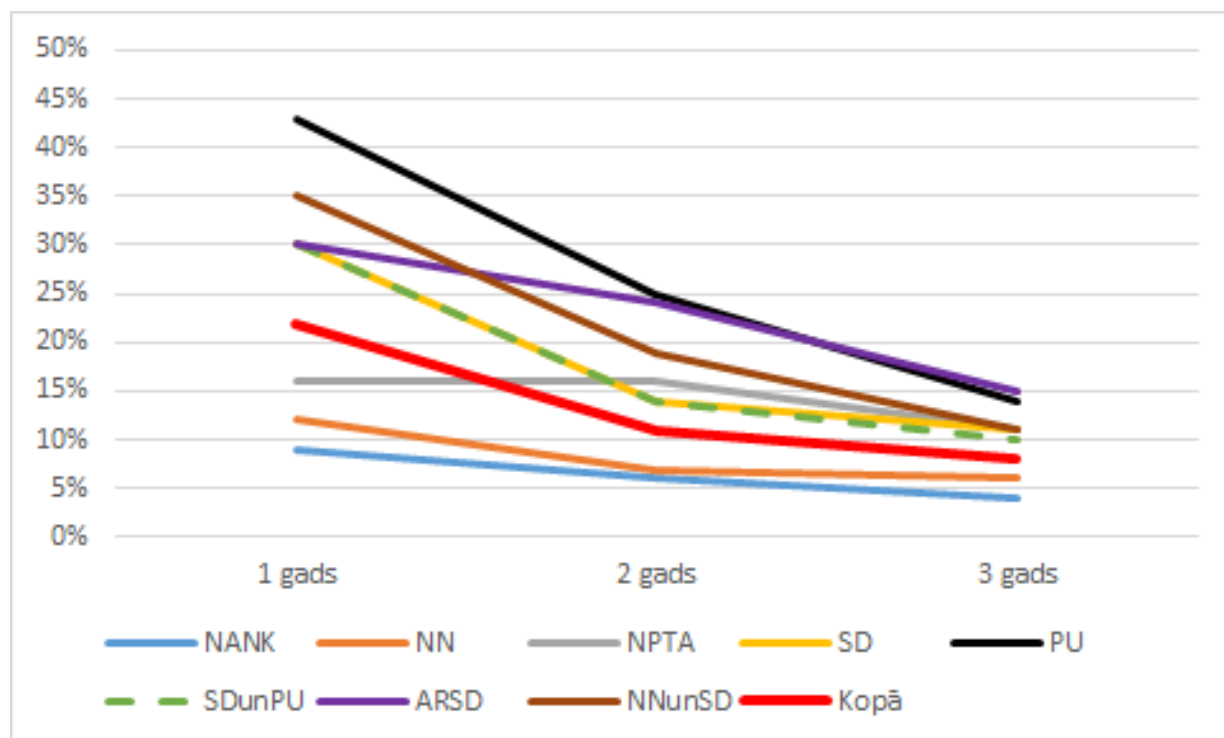
6. tabula. Recidīva rādītāji sadalījumā pa funkcijām pusgada, gada, divu un trīs gadu periodā

VPD funkcijas	1/2 gads			1 gads			2 gadi			3 gadi		
	<i>n</i>	jauns KP (<i>n</i>)	%	<i>n</i>	jauns KP (<i>n</i>)	%	<i>n</i>	jauns KP (<i>n</i>)	%	<i>n</i>	jauns KP (<i>n</i>)	%
NANK	1259	78	6%	1254	119	9%	1245	184	15%	1235	221	18%
NN	3987	283	7%	3966	460	12%	3943	700	18%	3923	890	23%
NPTA	813	63	8%	806	128	16%	801	231	29%	800	293	37%
SD	4689	951	20%	4680	1403	30%	4665	1867	40%	4654	2154	46%
PU	603	186	31%	600	260	43%	597	341	57%	596	376	63%
SDunPU	1151	244	21%	1150	349	30%	1144	460	40%	1143	525	46%
ARSD	101	14	14%	101	30	30%	101	47	47%	101	55	54%
NNunSD	477	99	21%	476	165	35%	473	224	47%	472	250	53%
Kopā	13083	1918	15%	13033	2914	22%	2970	4054	31%	12925	4764	37%

Apskatot recidīva absolūtos rādītājus pirmajā, otrajā un trešajā gadā katrā no VPD funkcijām (skatīt 7. tabulu un 3. attēlu), var redzēt, ka recidīva risks samazinās ar katru gadu ko sodītā persona ir pavadījusi sabiedrībā – jo ilgāks laiks sabiedrībā, neizdarot jaunu noziedzīgu nodarījumu, jo mazāka varbūtība, ka persona noziedzīgu nodarījumu veiks. Šāda sakarība izteiktāka ir grupās (VPD funkcijās) ar augstākajiem recidīva rādītājiem. Piemēram, probācijas

klienti, kuriem bija piemērota probācijas uzraudzība pēc brīvības atņemšanas (PU grupa), pirmajā gadā jaunu noziedzīgu nodarījumu veica 43%, otrajā 25%, bet trešajā gadā 14% šajā grupā iekļautie probācijas klienti. Savukārt nosacīti notiesāto grupā (NN grupa) recidīva gadījumu skaita samazinājums ir mazāk pamanāms, t.i., recidīva gadījumu skaita līkne ir lejupejoša, bet tā nav tik izteikta. Nosacīti notiesāto grupā pirmajā gadā jaunu noziedzīgu nodarījumu izdarīja 12%, otrajā gadā 7%, bet trešajā gadā 6% nosacīti notiesāto. Vienīgā grupa, kas uzrāda atšķirīgu recidīva tendenci, ir nosacīti pirms termiņa atbrīvotie – šajā grupā pirmajā gadā jauns kriminālprocess tika ierosināts 16% probācijas klientu un arī otrajā gadā 16% pirms termiņa atbrīvotajiem tika ierosināts jauns kriminālprocess, bet tikai trešajā gadā ir vērojams neliels recidīva gadījumu kritums un jauns kriminālprocess tika ierosināts 11% no grupā iekļautajiem gadījumiem. Iespējams, NPTA grupas atšķirīgā recidīva rādītāju dinamika ir saistīta ar to, ka šīs grupas probācijas klienti sākotnēji ir vairāk motivēti neizdarīt jaunu noziedzīgu nodarījumu (tāpēc pirmajā gadā recidīva gadījumu skaits ir mazāks), bet atrašanās izolācijā ir negatīvi ietekmējusi probācijas klientus, t.i., ikdienas dzīves sakārtošanai, personas integrācijai sabiedrībā ir nepieciešams ilgāks laiks (tāpēc recidīva mērīšanas otrajā un trešajā gadā nav vērojams tāds recidīva gadījumu samazinājums kā citās grupās)².

3. attēls. Recidīva absolūto rādītāju grafisks attēlojums pirmajā, otrajā un trešajā gadā

² Minētais skaidrojums ir ziņojuma autoru pieņēmums un tas būtu vēl jāpārbauda, tāpēc pret šo apgalvojumu ir jāizturas kritiski.

7. tabula. Recidīva absolūtie rādītāji izlasē pa funkcijām gada, divu gadu un trīs gadu periodā.

Funkcijas	1. gads			2. gads			3. gads		
	<i>n</i>	jauns KP (<i>n</i>)	%	<i>n</i>	jauns KP	%	<i>n</i>	jauns KP	%
NANK	1254	119	9%	1115	65	6%	1031	37	4%
NN	3966	460	12%	3430	240	7%	3147	190	6%
NPTA	806	128	16%	662	103	16%	552	62	11%
SD	4680	1403	30%	3215	464	14%	2725	287	11%
PU	600	260	43%	327	81	25%	242	35	14%
SDunPU	1150	349	30%	789	111	14%	671	65	10%
ARSD	101	30	30%	71	17	24%	54	8	15%
NNunSD	476	165	35%	306	59	19%	243	26	11%
Kopā	13033	2914	22%	9915	1149	11%	8667	710	8%

Apskatot, kādi mainīgie prognozē recidīva rādītājus tika veikta loģistiskā regresija (skatīt 8. tabulu). Regresijas analīzes modelī tika iekļautas pazīmes, kas bija attiecināmas uz visām probācijas funkcijām (tāpēc modelī netika iekļautas pazīmes par risku, jo riska novērtējums netiek veikts sabiedriskā darba funkcijas ietvaros). Kopumā modelis bija nozīmīgs un izskaidroja gandrīz ceturto daļu variācijas ($R^2 = 24,00\%$; Nagelkerke) un visi atkarīgie mainīgie (pazīmes) uzrādīja nozīmīgu prognozes līmeni. Attiecīgi, vīriešiem varbūtība, ka tiks ierosināts jauns kriminālprocess, ir 1,52 reizes (52%) lielāka kā sievietēm. Vecumam pieaugot par vienu gadu, varbūtība jauna kriminālprocesa ierosināšanai par izdarītu noziedzīgu nodarījumu samazinās par 4%. Tāpat iepriekš izdarītie noziedzīgie nodarījumi norāda uz recidīva risku – katrs pagātnē ierosināts kriminālprocess palielina recidīva varbūtību 1,17 reizes (recidīva varbūtība pieaug par 17%).

8. tabula. Loģistiskā regresija atkarīgajam mainīgajam “Jauns ierosināts kriminālprocess”

	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>OR</i>	95% ticamības intervāls	
Vecums	-0,04	0,01	0,96***	0,96	0,96
Dzimums	0,42	0,06	1,52***	1,36	1,71
Iepriekšējie procesi	0,16	0,01	1,17***	1,16	1,18

Piezīme. *** $p < 0,001$; $R^2 = 24,00\%$ (Nagelkerke), $\chi^2 = 2581,37***$, pareizi klasificēti 70,80%.

Dzimums kodēts: Vīrietis - 1; Sieviete - 0.

Vardarbības recidīvs

Apskatot vardarbības recidīvu (ierosināts jauns kriminālprocess par tīšu vardarbību vai tās piedraudējumu), no izlases tika izslēgti klienti, kuriem datu izgūšanas laikā netika iegūti dati saistībā ar vardarbības recidīvu ($n = 933$). No tiem klientiem, par kuriem bija pieejama informācija, 8,5% gadījumu ir ierosināts jauns kriminālprocess par tīšu vardarbību vai tās piedraudējumu. Salīdzinot klientus, kuriem ir ierosināts kriminālprocess par jaunu vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu, ar tiem, kuriem šāda veida recidīvs netika konstatēts (skatīt 9. tabulu), tika aprēķināta aprakstošā statistika. Klienti, kuriem ierosināts jauns kriminālprocess par vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu ir ievērojami jaunāki (vidējais vecums ir 30,02 gadi vs 37,26 gadi), kā arī sievietes bija mazāk pārstāvētas grupā, kas veica jaunu vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu. No personām, kurām tika ierosināts jauns kriminālprocess par tīšu vardarbību vai tās piedraudējumu tikai 5,8% bija sievietes. Tāpat grupā, kurā iekļauti probācijas klienti, kuri veica jaunu vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu, iepriekšējo procesu skaits ir lielāks (7,06 iepriekšēji kriminālprocesi vs 3,41 iepriekšējs kriminālprocess) un riska līmenis ir augstāks (3,52 vs 2,7), salīdzinot ar tiem, kuriem recidīva mērīšanas periodā nav ierosināts kriminālprocess par vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu.

9. tabula. Aprakstošā statistika klientiem galvenajiem mainīgajiem, kuriem ir vai nav ierosināts jauns kriminālproces par ar vardarbību saistītu noziedzīgu nodarījumu

	Vardarbības recidīvs		t	χ^2
	nav ($n = 11303$)	Ir ($n = 938$)		
Vecums	37,26	30,02	19,68***	
Dzimums	82,70%	94,20%		84,64***
Iepriekšējie procesi	3,41	7,06	-13,00***	
Statiskais risks	2,27	3,36	-18,96***	
Dinamiskais risks	2,32	3,28	-17,15***	
Risks	2,7	3,52	-13,95***	

Piezīme. *** $p < 0,001$.

Dzimums kodēts: Vīrietis - 1; Sieviete - 0.

Lai pārbaudītu kādi mainīgie prognozē to vai klientam tiks ierosināts jauns kriminālprocess par ar vardarbību vai tās piedraudējumu saistītu noziedzīgu nodarījumu, tika veikta loģistiskā regresiju analīze (skatīt 10. tabulu un 11. tabulu). Līdzīgi kā vispārējais recidīva risks, arī vardarbīga recidīva risks samazinās pieaugot vecumam, kā arī vīriešiem risks ir augstāks. Turpretim, apskatot iepriekšējos procesus var redzēt, ka iekļaujot modelī riska līmeņus, iepriekšējie procesi zaudē savu nozīmību. Tas varētu būt saistīts ar to, ka recidīva riska novērtējumā jau ir ņemts vērā iepriekšēju kriminālprocesu skaits un pazīme "iepriekšēji procesi" zaudē savu nozīmi modelī, kas ietver riska pazīmi. Var teikt, ka ar vardarbību vai tās piedraudējumu saistītus noziedzīgus nodarījumus izdara

un biežāk atkārtu, vīrieši, gados jauni cilvēki, personas ar lielāku kriminālo pagātni un augstāku recidīva risku.

10. tabula. Logistiskā regresija atkarīgajam mainīgajam jauns ierosināts kriminālprocess par ar vardarbību saistītu noziedzīgu nodarījumu (n = 12241)

	B	SE	OR	95% ticamības intervāls	
Vecums	-0,05	0,01	0,95***	0,94	0,96
Dzimums	0,95	0,14	2,58***	1,94	3,42
Iepriekšējie procesi	0,05	0,01	1,05***	1,05	1,06

Piezīme. * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$; $R^2 = 10,10\%$ (Nagelkerke), $\chi^2 = 184,08^{***}$, pareizi klasificēti 92,30%.

Dzimums kodēts: Vīrietis - 1; Sieviete - 0.

11. tabula. Logistiskā regresija atkarīgajam mainīgajam jauns ierosināts kriminālprocess par ar vardarbību saistītu noziedzīgu nodarījumu (n = 5182)

	B	SE	OR	95% ticamības intervāls	
Vecums	-0,34	0,01	0,97***	0,96	0,98
Dzimums	0,9	0,24	2,46***	1,53	3,94
Iepriekšējie procesi	0,01	0,01	1,01	0,99	1,03
Statiskais risks	0,47	0,08	1,60***	1,38	1,86
Dinamiskais risks	0,58	0,07	1,78***	1,57	2,02

Piezīme. *** $p < 0,001$; $R^2 = 20,30\%$ (Nagelkerke), $\chi^2 = 416,14^{***}$, pareizi klasificēti 93,50%.

Dzimums kodēts: Vīrietis - 1; Sieviete - 0.

Probācijas programmas un recidīvs

Viens no dienesta resursiem, kas tiek izmantots darbā ar probācijas klientiem, ir probācijas programmas. Ņemot vērā to, ka probācijas programmas tiek īstenotas tam, lai veicināt pozitīvas pārmaiņas probācijas klientu domāšanā, uzvedībā, tādējādi mazinātu jauna noziedzīga nodarījuma izdarīšanas risku, šajā pētījumā tika pieņemts lēmums iekļaut pētījumā datu vienības, kas raksturo probācijas klientu iesaistīšanu un dalību programmā, veikt šo datu analīzi³. Lai analizēt probācijas klientu dalību programmās un recidīva rādītājus programmu kontekstā, probācijas klientu gadījumi tika sadalīti vairākās grupās:

1. programmās **neiesaistāmie** (n=12045) – probācijas klientu grupa, kuriem nav noteikts pienākums piedalīties probācijas programmā vai sods neparedz šāda pienākuma noteikšanu (piemēram, probācijas klienti, kuri sodīti ar sabiedriskiem darbiem);
2. programmās **iesaistāmie** (n=1129) – probācijas klientu grupa, kuriem ar prokurora vai VPD lēmumu ir noteikts pienākums piedalīties konkrētā probācijas programmā;
3. programmu **neuzsākušie** (n=138) – programmās iesaistāmie (ir pienākums piedalīties probācijas programmā), bet programmu neuzsākušie probācijas klienti;
4. Programmu **uzsākušie** probācijas klienti (n=991):
 - a. Programmu **uzsākušie, bet** programmu **nepabeigušie** (n=189) probācijas klienti (atskaitītie no programmas tās norises laikā);
 - b. Programmu **uzsākušie un to pabeigušie** (n=802) probācijas klienti.

Tālāk tiks apskatītas minētās probācijas klientu grupas, analizētas atšķirības un līdzība starp grupām (skatīt 12.-14. tabulu). Probācijas programmas tiek izmantotas darbam ar probācijas klientu uzraudzības ietvaros un tajās netiek iesaistīta lielākā probācijas klientu daļa. No kopējā izlasē iekļautajiem gadījumiem, pienākums piedalīties probācijas programmā bija noteikts mazāk kā desmitajai daļai probācijas klientu (9,37%). Vairums no probācijas programmās iesaistāmiem klientiem (83,7%) uzsāka dalību programmā (skatīt 12. tabulu). No tiem, kas uzsāka dalību programmā (skatīt 13. tabulu), vairums (85,78%) to arī pabeidza. Klienti, kuriem ir noteikts pienākums piedalīties probācijas programmās iepretim tiem, kuriem netiek noteikts šāds pienākums (skatīt 12. tabulu), ir jaunāki (vidējais vecums iesaistāmo grupai ir 32,03 gadi vs 36,88 gadi grupai, kura nav iesaistāma programmās), drīzāk ir vīrieši (88,1% vs 83,5% vīriešu), ar vairāk iepriekš ierosinātiem kriminālprocesiem (vidēji 4,42 vs 3,93 iepriekšēji kriminālprocesi), un augstāku risku. Analizējot recidīva rādītājus, varam konstatēt, ka probācijas klienti, kuriem ir noteikts pienākums piedalīties probācijas programmā, salīdzinot ar pārējo pētījuma izlasi, ir augstāki recidīva rādītāji un jauns kriminālprocess tika ierosināts 46,2% šīs grupas klientu

³ Iepriekš dienesta veiktajos pētījumos par probācijas klientu izdarīto noziedzīgo nodarījumu recidīvu, dati par probācijas klientu dalību programmās un recidīvu, netika analizēti. Šī ir pirmā šāda analīze dienesta veiktajos recidīva pētījumos.

(probācijas klientiem, kuriem nebija noteikts pienākums piedalīties programmā, jauns kriminālprocess tika ierosināts 40,4% gadījumu).

12. Tabula. Probācijas klientus raksturojošās pazīmes: “iesaistāmi” vs “nav iesaistāmi programmās”

	iesaistāmi programmā (n = 1129)	nav iesaistāmi programmā (n = 12045)	t	χ ²
Vecums	32,03	36,88	15,03***	
Dzimums	88,10%	83,50%		16,47***
Iepriekšējie kriminālprocesi	4,42	3,93	-2,88**	
Statiskais risks	3,03	2,22	-23,52***	
Dinamiskais risks	3,01	2,27	-25,58***	
Risks	3,21	2,69	-16,04***	
Recidīvs	46,20%	40,40%		15,23***

Piezīme. ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Dzimums kodēts: Vīrietis - 1; Sieviete - 0.

Ja tie, probācijas klienti, kuriem ir noteikts pienākums piedalīties programmās (programmās iesaistāmie) un tos, kuriem šāds pienākums nav noteikts (programmās neiesaistāmie), statistiski nozīmīgi atšķiras visas pazīmēs, kas tika salīdzinātas, tad salīdzinot programmas uzsākušos un tos, kuri piedalīties probācijas programmās tā arī neuzsāka, varam konstatēt atšķirības tikai daļā no salīdzinātajām pazīmēm (skatīt 13.tabulu). Programmas uzsākušo un neuzsākušo probācijas klientu grupas statistiski nozīmīgi neatšķiras vecuma ziņā un arī dzimuma sadalījums grupām ir līdzīgs (uzsākušo grupā ir lielāks īpatsvars vīriešu (88,1%), bet tas nav statistiski nozīmīgs). Savukārt kriminoloģiskie rādītāji abām grupām ir nozīmīgi atšķirīgi. Probācijas klientiem, kuriem noteikts pienākums piedalīties programmā, bet kuri programmu tā arī neuzsāka, salīdzinot ar grupu kuru uzsāka piedalīties programmās, ir vairāk iepriekš ierosinātu kriminālprocesu (6,07 vs 4,2) un grupā ir vairāk probācijas klientu ar augstu vai ļoti augstu riska vērtējumu. Salīdzinot recidīva rādītājus abām grupām, varam konstatēt, ka probācijas programmu neuzsākušie biežāk izdara jaunu noziedzīgu nodarījumu kā programmu uzsākušie, t.i., programmu neuzsākušo grupai ir ievērojami augstāki recidīva rādītāji. Ja programmu uzsākušo grupai jauns kriminālprocess ir ierosināts 44% probācijas klientu, tad neuzsākušo grupā šis recidīva rādītājs ir 62,8%. Šādi pētījuma rezultāti mudina domāt par to, kādēļ probācijas klienti, kuriem ir augstāks recidīva risks un kuriem bija noteikts pienākums piedalīties probācijas programmā tā arī netika iesaistīti un neuzsāka dalību kādā no programmām. Iespējams, ka programmu neuzsākušo grupā bija vairāk tādu probācijas klientu, kuri neatbilda probācijas programmas dalības kritērijiem, vai arī probācijas klients salīdzinoši ātri izdarīja jaunu noziedzīgu nodarījumu un uzraudzība tika pārtraukta pirms probācijas klients nokļuva programmā. Šie ir pieņēmumi, kas netika pārbaudīti šajā pētījumā. Būtu vēlama dziļāka izpēte par iemesliem kādēļ probācijas klienti, kuriem programma ir nepieciešama un pienākums piedalīties probācijas programmā, nenonāk līdz programmai.

13. tabula Probācijas klientus raksturojošās pazīmes: “iesaistāms programmā , bet neuzsāka” vs “iesaistāms programmā un uzsāka”

	iesaistīts, bet neuzsāka (n = 138)	uzsāka (n = 991)	t	χ ²
Vecums	31,79	32,05	0,075	
Dzimums	83,7	88,10%		1,69
Iepriekšējie procesi	6,07	4,2	3,726***	
Statiskais risks	3,3	2,99	3,28***	
Dinamiskais risks	3,16	2,99	1,96	
Risks	3,4	3,18	2,52*	
Recidīvs	62,8	44%		17,87***

Piezīme. *p < 0,05, ***p < 0,001.

Dzimums kodēts: Vīrietis - 1; Sieviete - 0.

Aplūkojot probācijas klientu grupu, kas piedalījās kādā no probācijas programmām un salīdzinot probācijas programmas pabeigušo grupu ar tiem, kas probācijas programmu nepabeidza (skatīt 14.tabulu), varam konstatēt, ka programmas pabeigušo grupa ir vecāka (programmas pabeigušo grupas vidējais vecums ir 32,37 gadi, bet programmu nepabeigušo grupas vidējais vecums ir 30,7 gadi), ar mazāk pagātnē ierosinātajiem kriminālprocesiem (vidēji 4 iepriekšēji kriminālprocesi programmu pabeigušo grupā, bet 5,03 iepriekšēji kriminālprocesi programmu nepabeigušo grupā), zemāku prognozēto recidīva risku (3,14 vs 3,37). Visas minētās atšķirības starp grupām ir statistiski nozīmīgas. Pazīme pēc kurām abas minētās grupas ir līdzīgas bija dzimums, t.i., dzimuma sadalījums starp šīm grupām neatšķīrās. Aplūkojot recidīva rādītājus abām grupām, varam konstatēt, ka programmu pabeigušajiem daudz retāk tika ierosināts jauns kriminālprocess, salīdzinot ar tiem probācijas klientiem, kuri programmu nepabeidza. Ja programmu pabeigušo grupā jauns kriminālprocess tika ierosināts 40,1% probācijas klientu, tad programmu nepabeigušo grupā jauns kriminālprocess bija 59,4% gadījumos.

14. tabula. Probācijas klientus raksturojošās pazīmes: “uzsāka, bet nepabeidza” vs “uzsāka un pabeidza”

	uzsāka, bet nepabeidza (n = 189)	pabeidza (n = 802)	t	χ ²
Vecums	30,7	32,37	-2,09*	
Dzimums	86,1	88,6		1,28
Iepriekšējie procesi	5,03	4	2,36*	
Statiskais risks	3,2	2,94	3,41***	
Dinamiskais risks	3,13	2,96	2,65**	
Risks	3,37	3,14	3,49***	
Recidīvs	59,4	40,10		23,95***

Piezīme. *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001.

Dzimums kodēts: Vīrietis - 1; Sieviete - 0.

Apskatot programmas pabeigšanas faktu, kontrolējot risku un citus mainīgos, tika veikta loģistiskā regresija (skatīt 15. tabulu). Līdzīgi kā izlasē kopumā, apskatot tos klientus, kuriem ir bijis pienākums piedalīties programmā (neatkarīgi no tā vai programma ir uzsākta vai nav), jaunu ierosinātu kriminālprocesu prognozē vecums, dzimums un iepriekšējie procesi. Papildus tam var redzēt, ka programmas pabeigšanas fakts arī prognozē jauna noziedzīga nodarījuma izdarīšanas varbūtību. Kontrolējot modeli iekļautos mainīgos, varam konstatēt, ka programmas pabeigšanas gadījumā recidīva risks samazinās un ir gandrīz uz pusi zemāks, t.i., modelis parāda ka pie vienādiem vecuma, dzimuma, iepriekšēju kriminālprocesu un riska rādītājiem, programmu pabeigušiem par 48% retāk tiks ierosināts jauns kriminālprocess, salīdzinot ar probācijas klientiem, kam tika noteikts pienākums piedalīties programmās, bet programma netika uzsākta vai tika uzsākta un netika pabeigta.

15. Tabula. Loģistiskā regresija atkarīgajam mainīgajam jauns ierosināts kriminālprocess klientiem, kuri ir iekļauti programmā ($n = 1074$).

	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>OR</i>	95% ticamības intervāls	
Vecums	-0,05	0,01	0,96***	0,94	0,97
Dzimums	0,66	0,21	1,93**	1,27	2,92
Iepriekšējie procesi	0,08	0,02	1,09***	1,04	1,13
Pabeidza programmu	-0,65	0,15	0,52***	0,39	0,7
Dinamiskais risks	0,44	0,09	1,55***	1,3	1,84
Statiskais risks	0,22	0,09	1,25*	1,05	1,49

Piezīme. * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$; $R^2 = 21,00\%$ (Nagelkerke), $\chi^2 = 184,08$ ***, pareizi klasificēti 65,90%.

Dzimums kodēts: Vīrietis - 1; Sieviete - 0.

SECINĀJUMI

Pētījuma mērķis bija raksturot pēc probācijas funkcijām dažādās probācijas klientu mērķgrupas, noskaidrot līdzīgo un atšķirīgo šajās dažādajās probācijas klientu grupās, kā arī salīdzināt 2016. gada, 2017. gada un 2018. gada probācijas klientu kohortu recidīva rādītājus. Papildus datu analīzei probācijas funkciju griezumā, tika veikta izpēte par probācijas programmām, raksturojot programmās iesaistītos un neiesaistītos probācijas klientus, salīdzinot šo grupu recidīva rādītājus. Līdzīgi kā iepriekš veiktajos VPD pētījumos par probācijas klientu recidīvu, arī šajā pētījumā atsevišķi tika aplūkoti par vardarbību vai tās piedraudējumu ierosināti kriminālprocesi (vardarbības recidīvs).

- 1) Pirmais izpētes uzdevums bija raksturot dažādas probācijas funkciju mērķa grupas un to izmaiņas laikā.

Sodu piemērošanas politika un prakse ir dinamisks process un tas atklājas arī probācijas klientu raksturojumā (šajā pētījumā tika salīdzinātas 2016., 2017. un 2018. gada probācijas klientu kohortas) pēc to piederības probācijas funkcijai. Lai gan izmaiņas nav lielas, ar katru gadu palielinās probācijas klientu skaits, kuriem tiek piemēroti kombinēti sodi, kas ietver gan sabiedriskos darbus, gan uzraudzību. Pieaugot klientu proporcijai kombinētajās funkcijās, nedaudz samazinās klientu skaits pārējās probācijas klientu grupās. Šis pieaugums ir neliels, jo kombinētās funkcijas sastāda 10-15% no kopējās VPD klientu bāzes. Ņemot vērā šīs izmaiņas un kombinēto sodu būtību, varētu paredzēt, ka klientiem, kuriem nozīmēti kombinētie sodi vajadzētu būt ar augstāku risku, tomēr vairumā no raksturojušajiem mainīgajiem šādas izmaiņas netiek novērotas. Lai arī visās funkcijās starp gadiem ir novērojamas svārstības vecumā, dzimumu proporcijā un iepriekšējo procesu skaitā, šīs izmaiņas nav sistemātiskas un noturīgas. Jāpiemin, ka riska novērtējumos gan ir novērojams ievērojams pieaugums, bet ņemot vērā, ka 2016. gadā kohortā ir izgūti ievērojami mazāk gadījumu, kur ir veikts šāds novērtējums, tad pētījumā novērotās riska atšķirības varētu būt saistītas ar šo riska novērtējumu datu par 2016. gadu ieguves problēmu. Tāpēc 2017. gada un 2018. gada probācijas klientu datu salīdzinājums ar 2016. gada probācijas klientu riska novērtējuma datiem nav iespējams. Ņemot vērā, ka 2017. gada un 2018. gada riska novērtējuma rādītāji būtiski neatšķiras, ir pamats domāt, ka izgūstot pilnvērtīgus datus par 2016. gadu situācija būtu līdzīga.

Kopumā varam konstatēt, ka probācijas klienti 2016., 2017. un 2018. gadā ir līdzīgi. Lai arī nelielas izmaiņas klientu sadalījumā funkcijās, pieaugot īpatsvaram kombinētajās funkcijās un samazinoties atsevišķajās funkcijās, klientu vecums, dzimumu sadalījums un iepriekšējo procesu skaits starp kohortām ir līdzīgs. Vidējais vecums visās trijās kohortās ir 36 gadi (2016. – 36,54; 2017. – 36,19; 2018. – 36,69). Visās trīs kohortās vīrieši sastāda 83-84% (2016. – 83,7%; 2017. – 83,9%; 2018. – 84%). Vidējais iepriekšējo procesu skaits visās trīs kohortās ir ap četriem procesiem (2016. – 4,03; 2017. – 3,79; 2018. – 4,10). Tāpat arī riska rādītāji ir līdzvērtīgi starp kohortām,

salīdzinot 2017. un 2018. gadu (2017. - 2,83; 2018. - 2,89; 2016. gada izlase nav salīdzināma nepilnvērtīgo datu pieejamības dēļ).

- 2) Otrs izpētes uzdevums bija salīdzināt dažādo probācijas funkciju mērķa grupu recidīva rādītājus, salīdzinot 2016., 2017 un 2018. gada kohortas.

Izpēte parādīja, ka vairāk kā trešajai daļai probācijas klientu trīs gadu periodā tiek ierosināts jauns kriminālprocess par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Viszemākie recidīva rādītāji novērojami nosacīti no kriminālatbildības atbrīvoto (jauns ierosināts kriminālprocess trīs gadu periodā šai grupai ir 18,3%) un nosacīti notiesāto grupās (jauns ierosināts kriminālprocess trīs gadu periodā šai grupai ir 23,2%),. Šajās grupās kopumā nonāk zemāka riska klienti. Savukārt citās probācijas funkciju grupās recidīva rādītāji ir būtiski augstāki. Vairāk kā pusei probācijas klientu, kuriem piemērotas probācijas uzraudzība pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas (PU), kuri sodīti ar audzinoša rakstura līdzekli – sabiedriskais darbs (ARSD) un klienti, kam piemērota sodu kombinācija – nosacīta notiesāšana un sabiedriskais (NNunSD), trīs gadu periodā tiek ierosināts jauns kriminālprocess par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Kopumā recidīva rādītāji funkciju ietvaros ir sakritīgi ar šo klientu riska novērtējumu. Funkcija ar augstāko riska novērtējumu (PU) uzrāda augstākos recidīva rādītājus, funkcija ar zemāko riska vērtējumu (NANK) uzrāda zemākos recidīva rādītājus. Visaugstākie recidīva rādītāji trīs gadu periodā ir probācijas klientiem, kuriem pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas bija piemērota probācijas uzraudzība – šajā grupā 64,6% probācijas klientu tika ierosināts jauns kriminālprocess trīs gadu periodā.

Pārsvarā visu funkciju ietvaros recidīva dinamika laika griezumā ir līdzīga. Vairums recidīva gadījumu ir novērojami pirmā gada laikā (vidēji starp funkcijām 22%), tad jaunu recidīva gadījumu skaitam ievērojami samazinoties otrajā gadā (papildus 9% gadījumos no kopējās izlases ir ierosināts jauns kriminālprocess, kas kopā ar pirmajā gadā ierosinātajiem kriminālprocesiem veido 31% recidīvu divu gadu periodā), un samazinājums, bet jau mērenāks, novērojams arī trešajā gadā (papildus 6% no kopējās izlases ir ierosināts jauns kriminālprocess, kas kopā ar pirmajos divos gados ierosinātajiem kriminālprocesiem veido 37% recidīvu trīs gadu periodā). Pirmā gada laikā jau vairāk kā pusei no tiem, kuriem trīs gadu laikā būs ierosināts jauns kriminālprocess, jau ir ierosināts jauns kriminālprocess. Kopumā, jo klients ilgāk pavada laiku sabiedrībā, jo recidīva varbūtība samazinās. Būtiskākās recidīva rādītāju atšķirības starp funkcijām ir novērojamas pirmajā gadā (probācijas uzraudzībā esošiem klientiem pirmajā gadā jauns kriminālprocess ir ierosināts 43%, bet nosacīti atbrīvotiem no kriminālatbildības 9%; recidīva rādītāju atšķirība starp funkcijām ir 34%), savukārt trešajā gadā recidīva rādītāju atšķirības tiem klientiem, kuriem pirmo divu gadu laikā nav ierosināts jauns kriminālprocess, ir ievērojami samazinājušās (probācijas uzraudzībā esošiem klientiem trešajā gadā jauns kriminālprocess ir ierosināts 14%, bet nosacīti atbrīvotiem no kriminālatbildības 4%; recidīva rādītāju atšķirība starp funkcijām ir 10%). Šāds recidīva rādītāju atšķirību mazināšanās/izlīdzināšanās visdrīzāk ir skaidrojama ar to, ka augstāka riska klienti ātrāk izdara jaunu noziedzīgu nodarījumu, tādējādi ne-recidīva grupā paliek arvien zemāka riska klienti un funkciju grupas kļūst līdzīgākas. Izņēmums ir nosacīti pirms termiņa atbrīvoto probācijas klientu grupa. Šajā probācijas klientu grupā otrajā

gadā nav novērojams no jauna ierosināto kriminālprocesu kritums, bet recidīva līmenis saglabājas tādā pašā līmenī kā pirmajā gadā. Iemeslus tam, kāpēc nosacīti pirms termiņa atbrīvoto grupā otrajā gadā nav novērojams līdzīgs recidīva kritums kā citās VPD funkcijās, šajā pētījumā nevarēja konstatēt un tas būtu jāizzina citu pētījumu ietvaros. Kopumā var secināt, ka recidīva rādītāji trīs gadu periodā starp 2016., 2017. un 2018. gada izlases kohortām visu funkciju ietvaros ir līdzīgi un nozīmīgas atšķirības kohortās netiek novērotas.

Apskatot recidīvu prognozējošos faktorus var novērot saskanīgus rezultātus ar jau iepriekš veiktajiem pētījumiem⁴, t.i., pieaugot vecumam recidīva rādītāji samazinās, vīrieši biežāk izdara jaunus noziedzīgus nodarījumu kā sievietes, kā arī klientiem, ar vairāk iepriekšējiem procesiem drīzāk tiks ierosināts jauns kriminālprocess.

- 3) Trešais izpētes uzdevums bija raksturot grupu, kurai ierosināts jauns kriminālprocess par ar vardarbību vai tās piedraudējumu saistītu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, veikt vardarbības recidīva analīzi.

Apskatot recidīva mērīšanas periodā izdarītos noziedzīgos nodarījumus, tika konstatēts, ka 8,5% izlasē iekļautajiem probācijas klientiem tika ierosināts jauns kriminālprocess par ar vardarbību vai tās piedraudējumu saistītu noziedzīgu nodarījumu. Klienti, kuriem tika ierosināts jauns kriminālprocess par šāda veida noziedzīgu nodarījumu, salīdzinājumā ar pārējo izlasi, ir ievērojami jaunāki, drīzāk ir vīriešu dzimuma, viņiem ir uz pusi vairāk iepriekš ierosināti kriminālprocesu un gan dinamiskais, gan statiskais, gan kopējais risks ir ievērojami augstāks. Tomēr kontrolējot riska līmeni, iepriekšējie procesi pazaudē savu nozīmību, ko varētu skaidrot ar to, ka riska novērtējums jau sevī ietver pagātnes noziegumu kritēriju, kā rezultātā informācija par iepriekšējiem procesiem neizskaidro papildus variāciju recidīva rādītājos.

- 4) Ceturtais uzdevums bija raksturot probācijas klientus, kuriem tika noteikts pienākums piedalīties probācijas programmās un analizēt to, kā līdzdalība probācijas programmās un tās pabeigšana ir saistīta ar jaunu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu (recidīvu)

Pētījuma ietvaros tika izgūti dati par tiem probācijas klientiem, kuriem bija noteikts pienākums piedalīties probācijas programmā. Šādu klientu skaits bija mazāks kā 10% no izlasē iekļautajiem probācijas klientiem. Lai arī lielākais vairums no tiem, kuriem tika noteikts pienākums piedalīties programmā, uzsāka dalību programmā, kā arī lielākais vairums no uzsākušajiem pabeidza programmu, gandrīz katrs ceturtais probācijas klients, kuram noteikts pienākums piedalīties probācijas programmā uzraudzības laikā tā arī nepabeidz nevienu no probācijas programmām (vismaz vienu probācijas programmu pabeidz 77% no tiem probācijas klientiem, kuriem noteikts pienākums piedalīties programmās). Probācijas programmas neuzsākšanai un

⁴ Iepriekš veiktos pētījumus skatīt:

Zavackis A., Cinks R. (2019) Probācijas klientu noziedzīgu nodarījumu recidīvs: 2013. gada un 2016. gada kohortu salīdzinājums. Valsts probācijas dienests: Rīga. Pieejams: <https://www.vpd.gov.lv/lv/petijumi>

Zavackis, A., Ņikišins, J. (2012) Pētījums par personu, kas tika notiesātas ar piespiedu darbu, nosacīti notiesāto, nosacīti pirms termiņa atbrīvoto un ar brīvības atņemšanu notiesāto noziedzīgu nodarījumu recidīvu un tā faktoriem. Valsts probācijas dienests: Rīga. Pieejams: <https://www.vpd.gov.lv/lv/petijumi>

nepabeigšanai var būt dažādi iemesli. Probācijas klients var tikt notiesāts par citu noziedzīgu nodarījumu, kā rezultātā nokļūst brīvības atņemšanas iestādē un vairs nevar piedalīties programmā. Probācijas klientam var būt noteikts pārāk īss uzraudzības termiņš un tas var beigties pirms programmas uzsākšanas vai tās laikā. Probācijas klients var apzināti izvairīties no dalības probācijas programmās vai klients var saslimt, kā rezultātā nevar apmeklēt programmu. Var pieņemt, ka klienti, kuri uzsāk vai neuzsāk, pabeidz vai nepabeidz programmu. atšķiras ne tikai šajā faktā, bet arī citos iekšējos raksturlielumos (piem., motivācija mainīties). Tāpēc pētījumā iegūtie rezultāti ir jāuztver kritiski un piesardzīgi, t.i. recidīva rādītāju atšķirības var būt saistītas ne tikai ar programmas ietekmi, bet arī ar citām ar programmu nesaistītām pazīmēm.

Apskatot pētījuma rezultātus, var konstatēt, ka probācijas klienti, kuriem ir noteikts pienākums piedalīties programmā ir jaunāki un ar vairāk iepriekšējiem kriminālprocesiem nekā tiem, kuriem šāds pienākums nav noteikts. Sievietēm kopumā retāk tiek noteikts pienākums piedalīties probācijas programmās. Probācijas klientiem, kuriem ir noteikts pienākums piedalīties programmā, ir arī augstāks statistiskais, dinamiskais un kopējais risks. Ņemot vērā šos faktorus, kas visi saistās ar augstāku recidīva varbūtību, nav pārsteigums, ka šī grupa uzrāda arī ievērojami augstākus recidīva rādītājus.

Interesanti, ka tiem klienti, kuriem ir noteikts pienākums piedalīties programmā, bet dalība programmā netiek uzsākta, drīzāk būs vairāk iepriekšējo kriminālprocesu, augstāks statistiskais un kopējais risks. Šai grupai ir arī augstāki recidīva rādītāji. Zinot to, var pamatoti pieņemt, ka daļa no šiem probācijas klientiem izdara jaunu noziedzīgu nodarījumu īsi pēc soda izciešanas sākuma, t.i., pirms iesaistīšanas programmā. Šī apsvēruma dēļ būtu nepieciešams meklēt risinājumus tam, kā nodrošināt probācijas klientu iesaisti programmā pēc iespējas īsākā laikā pēc soda izpildes uzsākšanas.

Līdzīgi kā probācijas klienti, kuriem bija noteikts pienākums piedalīties probācijas programmā, bet dalība programmā netika uzsākta, arī tie probācijas klienti, kas uzsāka dalību programmā, bet to nepabeidza ir jaunāki, ar vairāk iepriekšējiem kriminālprocesiem, augstāku statisko, dinamisko un kopējo risku. Gan probācijas klienti, kuriem ir noteikts pienākums piedalīties probācijas programmās, bet dalība probācijas programmā netika uzsākta, gan tie probācijas klienti, kas uzsāka programmu, bet to nepabeidza, biežāk izdarīja jaunu noziedzīgu nodarījumu, salīdzinot ar programmu pabeigušo grupu. Iespējams, ka iemesli probācijas programmas neuzsākšanai vai uzsākšanai un nepabeigšanai, ir līdzīgi.

Apskatot probācijas programmas pabeigušo grupu un salīdzinot to ar probācijas klientiem, kuriem noteikts pienākums piedalīties probācijas programmās, bet kas programmās netika iesaistīti, var konstatēt, ka programmas pabeigšanai ir aizsargājošs efekts, pat kontrolējot recidīva risku un citos mainīgos. Klienti, kuri ir pabeiguši programmu uzrāda uz pusi mazāku recidīva risku nekā programmu nepabeigušie. Šādi rezultāti varētu liecināt par programmu efektivitāti. Tomēr nevar izslēgt iespēju, ka klienti, kuri pabeidz programmu ir kvalitatīvi/kvantitatīvi atšķirīgi, tāpēc būtu nepieciešams veikt padziļinātu izpēti tam, lai varētu izskaidrot pētījumā konstatētās sakarības un recidīva rezultātu atšķirības starp grupām.